

Pretpristupni fondovi - besplatan novac ili eurokolonizacija?

Posljednjih se godina puno pisalo i govorilo o pretpristupnim fondovima Europske unije. IPARD, SAPARD, PHARE, IPA i TEMPUS samo su neke od enigmatskih kratica koje su se opskurno pojavljivale u medijima i spominjale u privilegiranim kuloarima, ili su tu i tamo našle svoje mjesto u kolumni pokojeg novinara kojeg je zagolicalo pitanje kamo su otišli svi ti milijuni eura koje nam je europska unija darovala. Darovala ili mudro investirala, pitanje je koje mene golica i nuka da napišem ovaj tekst.

Budući da se bliži neminovan ulazak u Europsku uniju (više nije pitanje hoćemo li ili nećemo, jer moramo), bilo bi dobro da se pripremimo za taj događaj sa što više svjesnosti i znanja, da nas sutrašnji ulazak u EU obitelji ne bi dočekaio potpuno nespemne i da se ne bismo snebivali uz *nismo znali*.

Vratimo se našem pitanju: je li novac koji je EU darovao (i još uvijek daruje, ako vas zanima da se dočepate dijela kolača) besplatan i je li namijenjen Hrvatima kao dobra ruka da svoje gospodarstvo i regionalnu konkurentnost podignu na europsku razinu prije ulaska u EU, ili je to mudra investicija eurosila koje za malo novca podižu nasade maslina, vinograde, okrupnjavaju slavonsko zemljište, uzimaju šume i izvore vode u koncesije, konsolidiraju hrvatske kompanije, a sve kako bi svim tim subjektima nakon ulaska u Europsku uniju udarile pljusku koja se zove nekonkurentnost? Kako i zašto, pitate se? Evo jednog hipotetskog primjera.

Zamislite da ste poznati hrvatski vinogradar s otoka Hvara čija obitelj ima stoljetnu tradiciju proizvodnje vrhunskih vina. Vaši su proizvodni kapaciteti dovoljni za opskrbljivanje hrvatskog tržišta, a ponešto i izvozite u bivše YU zemlje i nešto simbolično u EU. Jedan dan dođe vam državni službenik iz Ministarstva poljoprivrede i informira vas o nepovratnim sredstvima Europske unije za podizanje novih nasada vinove loze. On (ili ona) objasni vam kako je to besplatan novac, doduše, prvo vi morate sami sve platiti, pa će vam se

PIŠE: BOZIDAR BRUCE YERKOVICH

refundirati 90 posto uloženog novca. Uz to će vam država za jednu kunu dati zemlju u koncesiju na 100 godina, gdje ćete moći zasaditi taj vinograd. Dobro razmislite i izračunate da taj prijedlog i nije tako loš – za 10 posto učešća dobit ćete nekoliko hektara vinove loze. U Dalmaciji, to je pravo bogatstvo!

No, vi nemate nekoliko milijuna eura potrebnih da biste prvo sve to platili, pa se onda naplatili iz fondova. Stoga ođete u banku (u čijem su ono vlasništvu hrvatske banke?) i raspitate se o kreditu. Obavijeste vas da su kamate za tako velike iznose i kratkoročne pozajmice oko 12 posto, ali su vam voljni pozajmiti tih nekoliko milijuna jer vjeruju u vas. Zauzvrat traže da im u polog date vaše postojeće vinograde, vinske podrumce, pogon za preradu grožđa i obiteljsku kuću – drugim riječima, da im pod hipoteku date sve što su vaši djedovi stjecali generacijama. Pomalo s nelagodnom pristanete na sve to, jer, Bože moj, za koju ćete godinu ne udvostručiti, nego učetverostručiti količinu vina koje prodajete, a s neminovnim ulaskom u Europsku uniju vrata velikog tržišta bit će vam otvorena.

Zadovoljni odete doma s nekoliko milijuna eura u džepu, nekoliko hektara kamenjara i snovima o ulasku na tržište EU-a s obiteljskom etiketom vrhunskog vina. I sjetite se svoga dide koji je radio kao vinogradar kod austrijskoga grofa dok je Hvar bio pod upravom Habsburške Monarhije: „E moj dida, da me sada možeš vidit, svi tvoji žulji će se isplatit, naše će se vino piti u Beču, ali ovaj put s našim imenom na botilji.“

I tako sameljete kamenjar (stroj vas je koštao 600.000 eura), posadite lozu (to vas je došlo okruglo milijun eura), proširite vinariju (s još jednim kreditom od pola milijuna eura koji se pokrio zalaganjem novoga vinograda kod banke), zaposlite dodatnih 30-ak radnika i marljivo okopavate lozu čekajući prvu berbu. U međuvremenu Hrvatska postane nova članica EU obitelji. Svi

Bozidar Bruce Yerkovich rođeni je Žrnovčanin, s dugim stažem u SAD-u, gdje je doktorirao molekularnu biofiziku i radio na prestižnim američkim sveučilištima te u kompanijama. Nakon ostvarenja „američkog sna“ uviđa ništavost lažnog sjaja novca i moći, te se sa suprugom Marijom seli u Liku, gdje kupuje veliko zemljište u Parku prirode Velebit na kojemu gradi Centar za samoodrživost pod nazivom *Linden Tree Retreat Center*. Redovito predaje na katedri za prirodne znanosti na City Universityju u SAD-u i na Katedri za poljodjelstvo i akvakulturu Sredozemlja Sveučilišta u Zadru. Njegove kontaktne informacije nalaze se na web-stranici www.lindenretreat.com.

piju šampanjac (francuski, jerbo vaš vinograd još nije na rodu) i vesele se novoj i svjetlijoj budućnosti u društvu europskih naroda, kolijevke moderne civilizacije kojoj je hrvatski narod uvijek pripadao.

Prođe još jedna godina i spremate se za prvu berbu. U međuvremenu ste potrošili sav profit od proteklih nekoliko godina na dodatnu radnu snagu i kamate za onaj drugi kredit koji ste digli za proširenje vinarije i prerađivačkih kapa-

citeta. Doduše, dobili ste povrat novca na onaj prvi kredit za sadnju vinograda, ali i tamo vam je ostalo nekoliko stotina tisuća eura (vaših 10 posto učešća) na koje plaćate 12 posto kamate godišnje.

Prve boce novog vina izišle su iz podruma i upućene su na tržište. Budući da smo sada i mi dio tržišta EU-a, i u našim se butigama može kupiti vino iz Mađarske, Francuske i Italije po puno nižim cijenama nego iz predeuropskih dana, jer više nema uvoznih carina koje bi štatile domaće proizvođače. To znači da je konkurencija iznimno jaka, a cijene vina u našim prodavaonicama puno su niže nego prije. Prisiljeni ste prodavati vino slične kvalitete po dvostruko višoj cijeni nego vaši kolege iz Francuske ili Italije jer ste pozajmili novac za vinariju po kamati od 12 posto, dok su vaši kolege iz Francuske i Italije ili bez kredita ili s kreditom od dva posto koji subvencioniraju njihove vlade. Naša je Vlada pred bankrotom pa nema ni za plaće, a kamoli za kreditne subvencije.

Koja vas sudbina čeka? Budući da se novo vino ne može prodati jer je dvostruko skuplje od francuskog, zalihe se gomilaju, a novca za otplatu kredita nigdje. Banke ne žele ni čuti za reprogramiranje duga („niste solventni“, „prevelik ste rizik u novoj tržišnoj ekonomiji“, „morate se konsolidirati“, samo su neki od izgovora koje slušate).

Prolaze mjeseci, pisma opomene stižu iz banaka, dok jednog dana na vaša vrata ne zakuca jedan otmjen gospodin. Predstavi se na dosta lošem hrvatskom kao predstavnik velike francuske vinarije koja je zainteresirana za kupnju cijele vaše operacije na Hvaru po povoljnoj cijeni. Vi kao da ne vjerujete svojim ušima, spas u zadnji čas, i pozovete gosta u svoju radnu sobu. Na kraju razgovora pokaže se da je cijena povoljna, ali za koga? Francuzi će preuzeti cjelokupnu operaciju (uključujući i obiteljsku kuću) na ime duga plus nekoliko desetaka tisuća eura. Tek toliko da se u gradu pronađe mali stančić za vas i vašu obitelj.

Shrvani bezizlaznošću situacije, u idućim tjednima potpišete sve papire i izgubite sve ono što su vaši stjecali generacijama. Preselite se u stan i dobijete posao tehnologa u bivšoj vlastitoj vinariji. Svaki dan dok idete na posao, s gorčinom i tugom gledate kako se na barjaku ispred vinarije kočoperi uz hrvatsku i francusku zastavu. I sjetite se svojeg dide. Suza kane...

Jesu li pretpristupni fondovi zaista besplatni?

POVRATAK u jugosferu

PIŠE: JOSIP JOVIĆ

Dakle, više nije pitanje postoji li projekt stvaranja zapadnog Balkana, nego dokle je stigao. Moglo bi se kazati kako je taj projekt jako uznapredovao. U službenu uporabu europske administracije ušli su pojmovi „zapadni Balkan“, „jugoistočna Europa“ i najnoviji „jugosfera“, stvoren je niz gospodarsko-političkih institucija, Haaški sud djeluje s polaznom tezom o zajedničkoj i podjednakoj odgovornosti za rat i zločine, što bi trebala biti psihološka platforma pomirenja i povjerenja. Manjine bi trebale biti instrumentom stvaranja multietničkih društava i relativizacije nacionalnih država.

Besmislena je tvrdnja nekih naših političara kako moramo u EU da ne bismo završili na Balkanu. Pa to su dva ne suprotna, nego komplementarna procesa. Sve je izglednije, naime, da će sve zemlje „zapadnog Balkana“ u paketu ući u Europsku uniju, kako je to *Financial Times* predvidio 2005. godine, prognoziravši 2015. kao najraniju moguću godinu kad će se to dogoditi. Otuda i stalno novi uvjeti, odnosno izgovori, i stalna odgađanja hrvatskog separatnog uključivanja (Gotovina, ZERP, granice, topnički dnevnic...) .

Hrvatski je odgovor tim planovima više nego aktivan, ali i proturječan. S jedne strane, postoji u dobroj mjeri još uvijek zaziranje šire javnosti, ali i potpuna medijsko-politička kooperativnost. U nas su posve akceptirani izrazi poput „naša regija“, „naši prostori“, „zajednički region“ i slični. Kulturna i supkulturna infrastruktura posve je obnovljena na razini razmjene gostovanja popularnih zabavljača, jedinstvenih sportskih liga, zajedničke filmsko-televizijske produkcije i zajedničkih izdavača. Medijsko zanimanje za događaje u susjedstvu gotovo je izjednačeno sa

zanimanjem za događaje na domaćoj sceni. Balkanska se regija uzima kao referentni okvir života, pa se u tim relacijama mjere gospodarski pokazatelji, a sami sebi komplimentiramo kako smo postali lideri u regiji. Malo tko još spominje pripadnost mediteranskom i srednjoeuropskom krugu zemalja. Antifašizam kao projekt budućnosti zapravo je smišljeno vraćanje u prošlost. „Nacionalisti“ su protjerani iz novina i s ekrana, a potpunu dominaciju u novinarsko-komentatorsko-promidžbenom žanru uspostavili su pisci neskrivene jugoslavenske, točnije srbofilske orijentacije, pa ćemo od njih tako čuti ili pročitati kako je Beograd metropola Balkana, a neki su se tamo i skućili, kako najljepše miriše beogradski hljeb, kako su Srbi i Hrvati jedan dvoplemenski narod, kako je srbijanska kultura superiorna hrvatskoj i kako hrvatski turizam ne bi mogao preživjeti bez gostiju iz Srbije. Kao pravi idoli, uz državni novac, instalirani su pojedinci s javne scene iste orijentacije, od Rade Šerbedžije ili Predraga Matvejevića do Branimira Jonnyja Štulića, koji je postao osobito popularan otkako je počeo žaliti za Jugoslavijom i vulgarno psovati Hrvatsku.

Tu su, dakako, i sada već redoviti konzultativni sastanci predstavnika pravosudnih, policijskih, izvršnih i zakonodavnih vlasti, a posljednji je u tom nizu bio skup predsjednika parlamenta. U rujnu ove godine u UN-u je organiziran prijam za predstavnike Federacije američko-balkanskih udruga, koja nikada prije nije postojala, a prijamu je bio nazočan i hrvatski predsjednik Stjepan Mesić, unatoč činjenici da u toj federaciji nema Hrvata koji žive u SAD-u. Valjda je zbog toga Hrvatima prkosno poručio neka se nauče gdje žive. On je tom prigodom razvio bogatu diplomatsku aktivnost, sastavši se na margini Generalne skupštine s predsjednicima Albanije, Crne Gore, BiH i Cipra, dok su, avaj, Srbi opet izbjegli taj susret. U razgovoru s voditeljem Dnevnika HTV,